

tem, če je epos ali ne. In to konec devetnajstega stoletja! Mislim, da je dr. Prijatelj enkrat že načel te misli; ne vem, zakaj jih je pri Aškercu izpustil. Pravilno pa je, da je upošteval v popularni izdaji samo pesnika, ki se je v Moji Muzi zavestno oddelil od Gregorčiča in Stritarja, kajti izbral je pesmi le iz prvih treh zbirk, ki so izšle do l. 1900. in so bile plod Aškerčevega dela v osemdesetih in devetdesetih letih; to je bila moška doba pesnika in človeka, ko se je pod njegovo roko materija izpreminjala v suho zlato, doba balad in romanc — par socialnih pesmi in par izvodov miselne poezije. Značaj in slog Aškerčevih pesmi je predočil dr. Prijatelj s podkupljivo plastiko, kot je samo njemu lastna. Izpustiti je moral mladega Aškerca, kot pesnik ni bil mlad nikoli, in samo označil je pot, po kateri je hodil miselno in umetniško onemogli stavec, ko je bilo njegovo delo »prepesnjevanje uvodnih člankov dnevnega časopisja« (str. 25); a razložil nam ni vzroka, zakaj je bilo tako, zakaj je Aškerčeva pot držala samo navzdol. Ali je bil tega kriv klerikalizem, kot govore nevedneži, ali njegov boj za svobodno misel, kar si dr. Prijatelj ne upa reči, — on konstatira samo, da se je vpisal za navadnega prostaka, najprej med socialistične in drugič med svobodnomiselne čete — ali »slovenska moderna«, ki je bila zaverovana v nove finejše svetove (str. 25) in je odslovala »temeljnega zidarja, ko je stavba zahtevala ne samo zidu, ampak tudi pročelja, okraskov, ornamentov, vznesene in lehkotne strehe« (str. 21). — Aškerca, prepojenega z omejenim provincialnim liberalizmom, je presenetila nova doba, ki jo je v kulturnem in političnem oziru pripravljala naš »kladivar A. Mahnič«, kakor ga prelepo dr. Prijatelj imenuje; kmalu potem se je kulturni tok Evrope razlil v velikih strugah čez našo provinco; tak konsekventen značaj kot Aškerc ni mogel več šušmariti, moral se je odločiti za to, kar mu velevala srce ali stan. Samouk je začel na stara leta študirati, kar je nekdanj zamudil, da bi se potrdil v svoji poti, kajti »on, ki je doslej oznanoval Kristove nauke v cerkvi, je izstopil iz nje in se pojavil na socijalističnem zborišču — s svojim Kristom vred« (str. 16). A socialističen evangelij je bil v njegovem življenju bolj epizoda, da bi se literarno rehabilitiral, kajti debacle misleca, ki se je z znojem v svojem boju za svobodno misel dokopal le do običajnih dnevnih novic, je že izpodjedal tudi pesniško silo. Prvi hipi zadovoljnosti in duševnega ravnovesja so še rodili nekaj pesmi, a ko se je zavedel, da so njegove teorije prazna iluzija, sta bila zlomljena mislec in poet in »od prejšnje kristalne čaše so ostale samo še črepinje« (str. 25). Vse to lahko beremo iz dr. Prijateljeve knjige, dasi ni hotel tako povedati. — Za literarno sliko Aškerca pa so v njej temeljne črte sigurno zarisane, le tuintam bi bilo kaj pripomniti. Kako je mogoče imenovati List iz kronike Zajčke predvsem »veren in točen zgodovinski dokument«, mi je neumljivo. Kaj briga pesnika svobodne misli »točen zgodovinski dokument« iz samostanske kronike! Čeprav so dr. Fr. Lampeta v to pregovorili, bi jaz ne verjel, magari, če je Aškerc pesem doslovno prepisal. Naj se vzame pesem, kot je, pa ne bo nič slabša. Čisto za lase je tudi privlečena misel, da je imela pri Čaši nesmrtnosti Hegelova teorija o »objektivnem duhu« kaj opraviti, saj to je vendar skoro tako stara misel kot poezija sama. Glede Prve mučenice, v kateri neka deva »taji nam red stari svetovni, svetost taji naših bogov,« bodo

glede kvantitete poezije mnogi nasprotnega mnenja kakor dr. Prijatelj. — Sicer pa sta Aškerc in njegova poezija tako enostavna, da se o nji z malo besedami vse pove, kar je boljše znamenje za kritika kakor za poeta.

Dr. J. Šilc.

F. Milčinski: **Kjer Ljubezen, tam Bog.** Igra v enem dejanju. Ljubljana 1913. L. Schwentner. 16⁰, str. 32. — F. Milčinski: **Volkašin.** Roparska pravljica v enem dejanju. Ljubljana 1913. L. Schwentner. 16⁰, str. 74. — Milčinski rad izbira lepe motive, katere potem zelo okusno razprede in ponudi občinstvu. Naši enodejanki sicer ne spadata k njegovim boljšim tekstom, a sta dosti čedni, kajti Milčinski se potruži, da svoj motiv lepo zaokroži. Kljub temu čutimo, da v njegovih delih nekaj manjka, manjka one toplote, ki jo mora izžarivati vsako pesniško delo. Vse je preveč logično, preveč ravno in premissljeno, da dobimo vtis, kot bi bilo umetno sestavljeno ne pa zrastle iz svoje kali. Dramatična uprizoritev Tolstojevih pripovedk je gotovo slabša kot original in enodejanka Volkašin slabša kot oni verzi iz narodne pesmi, ki so bili povod zanjo, zadnja pravzaprav ne slabša, kajti značaj Kate je precej originalen in bi zaslužil, da se ga uporabi v večji igri, ampak to ni več pravljica, ker pravljica in Milčinski sta dva nesorodna elementa.

Leo Pibrovec: **Pred vaškim znamenjem.** Ljudska igra v štirih dejanjih. Goriška tiskarna, A. Gabršček. 8⁰, str. 68. — Igra je dolgočasna. Sirote Anico, ki služi pri bogatem kmetu, osumijo, da je ukradla gospodarju 1000 kron, toda pokrivem, kajti tatvine je kriv domači pastir. Da se spozna njena nedolžnost, da se pastir spokori in seveda tudi gospodar uvidi krivico, je treba štirih dejanj. Na koncu Anica celo umre; pa tudi če bi živa ostala, bi bila igra žalostna kot poprej.

Dr. J. Šilc.

Starogorski: **Junaki svobode.** Povest in črtice z Balkana. Izdal in založil Slovenski ilustrovani tednik v Ljubljani. 8⁰, 141. Osem slik in povesti z bojnega polja. Strahota vojne je tako velika tragedija, da bi Starogorski napravil veliko delo, če bi jo znal le prepisovati. A on je zbral nekaj ginljivih momentov, jih zabelil s predstavami iz narodnih pesmi in slovanskim navdušenjem. Ne bom dejal, da kaka sličica, kakor Usmiljenka ali Bela roža, ne napravi dobrega vtisa, a vse je tako časnikarsko, da bi navdušen petošolec ne napravil nič slabše. Nič več nam ni povedal kot to, kar nam je bilo že davno znano.

Marko Stojan: **Za svobodo in ljubezen.** Roman z Balkana. 1. zvezek. Založil Slov. ilustrovani tednik, Ljubljana, 1913. 8⁰, 265. Starogorski je navdušen mladenič, M. Stojan pa rutiniran pisatelj, ki hoče govoriti o Balkanu v obliki šundromana. Motiv o odpeljani deklici, tukaj Slovenki, ki gre skozi roke Nemca, Italijana in Grka v turški harem — kako prozorno, trozveza v družbi Grkov in Turkov — je uporabljen, da se označijo zastopniki omenjenih narodnosti za lopove, ničvredneže, sleparje, tatove, strahopezljivce in dovodnike. Gorenjski fant pa jo mahne s srbskim prijateljem in tovariši v Carigrad za ukradeno deklico, kjer koljejo in bijejo Turke, da je veselje; naposled se združijo z zastopniki tripelentente, ki tudi iščejo svoje deklice, in skupno delajo aventuro po carigradskih luknjah. Rad bi, da bi roman z drugim zvezkom, ki se napoveduje, na žalost vseh starih penzionistinj in jare gospode svoj konec vzel, čeprav moram priznati, da je slovenski